

Vestfold og Telemark

FYLKESKOMMUNE

NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET
Postboks 8090 Dep
0032 OSLO

Seksjon for næringsutvikling og entreprenørskap

Vår dato: 31.10.2022
Deres dato:
Vår referanse: 22/24070-2
Deres referanse:
Vår saksbehandler: Sven Dahlgren

Høringsuttalelse fra Vestfold og Telemark fylkeskommune til NOU 2022:8 Ny Minerallov

Vi henviser til vedlegg 30 sider.

Med hilsen

Liv Marit Hansen
Sektordirektør

Sven Dahlgren
Regiongeolog

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET		Postboks 8090 Dep	0032 OSLO

Dato: 31.10.2022

Dokumentet er på 30 sider

Høringsuttalelse fra Vestfold og Telemark fylkeskommune til NOU 2022: 8 Ny Minerallov

Høringsuttalelsen fra Vestfold og Telemark fylkeskommune gis administrativt. Uttalelsen har et teknisk / geologisk / ressursforvaltningsmessig, og ikke et juridisk, fokus.

Vi har fulgt gjeldende lov tett siden den kom i 2010. Våre kommentarer er derfor i stor grad basert på erfaring med hva som fungerer i praksis og hvor det er forbedringspotensial for gjeldende Minerallov sett fra et fylkeskommunalt synspunkt. Vi vil benytte anledningen til å si at lovutvalget har gjennomført et meget respektabelt arbeid i utarbeidelsen av NOU 2022:8 Ny minerallov.

I vår uttalelse kommenterer vi direkte på forslagene til paragrafene for ny lov gitt i kapittel 25 i NOU 2022:8: «Forslag til ny minerallov». Kommentarene gis systematisk paragraf for paragraf. Uttalelsene gis etter følgende mal:

- Lovutvalgets forslag
- Våre kommentarer til forslaget
- Vårt alternative forslag til lovtekst

For våre alternative forslag til lovtekst har vi ikke gjort noe forsøk på å utforme disse i juridisk språk. De er ment som momenter som kompetente jurister eventuelt kan bearbeide videre.

Våre viktigste kommentarer av lovteksten gjelder følgende paragrafer:

§ 1-1. Lovens formål.

§ 1-6. Retten til mineralforekomster

§ 1-7. Definisjoner i denne loven forstås med

§ 4-3. Tillatelse til undersøkelse av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

§ 4-13. Undersøkelse etter og kartlegging av mineraler som gjennomføres av Norges geologiske undersøkelse (kommentarer til denne paragrafen anser vi som spesielt viktige)

Samt overordnet kommentar til:

Kapittel 5. Utvinningsrett til mineraler

Vi fant det også hensiktsmessig å kommentere § 1-6 og § 1-7 under ett.

Generelt savner vi en del viktige definisjoner, spesielt for begrepene «leterett», «undersøkelsesrett» og «utvinningsrett», men også for andre begrep som vi kommenterer under § 1-6 og § 1-7.

Vi mener innholdet i en moderne minerallov og hva som er målene for «leterett», «undersøkelsesrett» og «utvinningsrett» må harmoniseres med det som internasjonale konvensjoner for mineralressursundersøkelser legger i begrepene «exploration target», «preliminary economic analysis», «pre-feasibility study» og «feasibility study», m.m., og som alle industrielle aktører i mineralbransjen forholder seg til. Dette kommenterer vi ikke ytterligere i vår uttalelse.

En del av våre kommentarer regner vi med er mer aktuelle å ta med i forskrifter som vil måtte komme til den nye loven enn i selve loven. I kommentarene gir vi uttrykk for dette der vi mener dette er aktuelt.

For øvrig:

- Paragrafene i lovforslaget vi ikke lister opp nedenfor har vi ikke kommentarer til.
- For noen paragrafer uttrykker vi spesiell støtte til forslaget siden vi mener det er grunn til å gi den tilbakemeldingen.
- Der lovutvalget har vært delt argumenterer vi for hvilket alternativ vi mener er best egnet.
- Vi uttaler oss ikke om samiske rettigheter.

Lovutvalgets forslag

§ 1-1. Lovens formål

Loven skal sikre en bærekraftig forvaltning og utvinning av mineralressurser som legger til rette for høyest mulig verdiskaping og ivaretar samfunnets behov for mineraler.

Forvaltningen av mineralressurser og all aktivitet etter loven skal skje i et langsiktig perspektiv og skal ivareta hensynet til naturmiljøet og klimaet, annen næringsvirksomhet, lokalmiljøet ellers og naturgrunlaget for samisk kulturutøvelse

Våre kommentarer til lovforslaget:

§ 1-1. Lovens formål.

Mineralutvinning har vært en viktig drivkraft i og for samfunnet i Norge gjennom mange hundre år. Mineralutvinning skal også gi oss muligheten til å få oss gjennom det grønne skiftet. Forslaget til formålstekst fokuserer lite på muligheter og det positive, men mer på problemstillinger som må løses i forbindelse med mineralindustri. Disse problemstillingene er også viktige, men de tas hånd om i andre lovverk som Mineralloven er underlagt.

Petroleumsloven gir en langt mer positiv inngang til loven enn den foreslåtte formålsparagrafen for Mineralloven. I Petroleumsloven heter det:

§ 1-2. Ressursforvaltningen

Ressursforvaltningen forestås av Kongen i samsvar med bestemmelsene i denne lov og vedtak fattet av Stortinget.

Petroleumsressursene skal forvaltes i et langsiktig perspektiv slik at de kommer hele det norske samfunn til gode. Herunder skal ressursforvaltningen gi landet inntekter og bidra til å sikre velferd, sysselsetting og et bedre miljø og å styrke norsk næringsliv og industriell utvikling samtidig som det tas nødvendige hensyn til distriktpolitiske interesser og annen virksomhet.

Vi mener denne inngangen bør langt på vei kopieres i Mineralloven, og i vårt forslag er «petroleumsressursene» byttet ut med «mineralressursene». Vi har flyttet på ordet «miljø», og har også tilføyd ordene «natur» og «kultur» slik at lovteksten inkluderer natur, miljø og kultur i alle landsdeler og for hele befolkningen i Norge, og erstatter siste setning i lovforslaget.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 1-1. Lovens formål.

Mineralressursforvaltningen forestås av Kongen i samsvar med bestemmelsene i denne lov og vedtak fattet av Stortinget.

Mineralressursene skal forvaltes i et langsiktig perspektiv slik at de kommer hele det norske samfunn til gode. Herunder skal ressursforvaltningen gi landet inntekter og bidra til å sikre velferd, sysselsetting og å styrke norsk næringsliv og industriell utvikling samtidig som det tas nødvendige hensyn til natur, miljø, kultur, distriktpolitiske interesser og annen virksomhet.

Lovutvalgets forslag

§ 1-3. Hvor loven gjelder

Loven gjelder på norsk territorium med unntak av Svalbard. Loven gjelder ikke utenfor grensen for privat eiendomsrett i sjø. Loven gjelder likevel for aktiviteter som har til formål å utvinne mineralforekomster fra innslagspunkt på land, men der forekomsten strekker seg ut under havbunnen forbi grensen for privat eiendomsrett

Våre kommentarer til forslaget

§ 1-3. Hvor loven gjelder

Lovparagrafen sier ikke noe om hvor dypt ned loven gjelder. Vi mener dybde bør tas med selv om det i utgangspunktet kan synes lite relevant. På sikt kan det tenkes å kunne oppstå en eller annen konflikt med infrastruktur (vann- eller veituneller), energibrønner eller noe av annen art som ikke er så lett å forutse.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 1-3. Hvor loven gjelder

Loven gjelder på norsk territorium med unntak av Svalbard. Loven gjelder ikke utenfor grensen for privat eiendomsrett i sjø. Loven gjelder likevel for aktiviteter som har til formål å utvinne mineralforekomster fra innslagspunkt på land, men der forekomsten strekker seg ut under havbunnen forbi grensen for privat eiendomsrett

Mot dypet gjelder loven så langt det til enhver tid er teknisk mulig å undersøke eller utnytte mineralforekomstene.

Vi finner det hensiktsmessig å kommentere §1-6 og §1-7 under ett:

Lovutvalgets forslag

§ 1-6. Retten til mineralforekomster

Retten til følgende mineraler tilligger staten (statens mineraler):

- a. metaller med egenvekt 5 g/cm³ eller høyere, herunder krom, mangan, molybden, niob, vanadium, jern, nikkel, kobber, sink, sølv, gull, med unntak av alluvialt gull, kobolt, bly, platina, tinn, sink, zirkonium, wolfram, uran, kadmium og thorium og malmer av disse*
- b. metallene titan og arsen og malmer av disse*
- c. magnetkis og svovelkis.*

Andre mineraler enn dem som omfattes av forrige avsnitt, tilhører eieren av grunnen der mineralene finnes (grunneiers mineraler)

§ 1-7. Definisjoner i denne loven forstås med

- a. drift: uttak av mineraler fra fast fjell eller løsmasser med kommersielt formål inkludert knusing og annen bearbeiding direkte knyttet til uttaket og transport av uttatte masser i utvinningsområde*
- b. tiltakshaver: fysisk eller juridisk person som søker om eller har fått tillatelse til mineralvirksomhet, eller som driver mineralvirksomhet som ikke krever tillatelse etter mineralloven, med unntak av Norges geologiske undersøkelse, som ikke er omfattet av begrepet*
- c. byggeråstoff: fast fjell som knuses, og leire, sand og grus som benyttes til fyll- og dreneringsmasser eller tilslag for bygge- og anleggsformål mv.*
- d. naturstein: bergarter som kan sages, spaltes eller hugges til plater og emner for bruk i utearealer, bygninger, monumenter mv.*
- e. industrimineraler: grunneiers mineraler utenom lette metaller og alluvialt gull som utnyttes i industrielle prosesser eller på annen måte på grunn av mineralet eller mineralenes fysiske eller kjemiske egenskaper*
- f. lette metaller: metaller med egenvekt under 5 g/cm³ som ikke er definert som statens mineral*

Våre kommentarer til forslagene

§ 1-6. Retten til mineralforekomster

og

§ 1-7. Definisjoner i denne loven forstås med

Spesielt §1-6 og §1-7 henger nøye sammen. Siden definisjonene i lovforslaget kommer i §1-7, men er nødvendige å ha med i diskusjonen av §1-6, så bør §1-6 og §1-7 bytte rekkefølge. For ikke å lage unødig forvirring så omtaler vi imidlertid paragrafene som gjort av lovutvalget. Men i vårt lovforslag som kommer etter kommentarene, så kommer forslaget for §1-7 før §1-6.

Lovutvalget hadde følgende definisjoner i §1-7:

- a. drift: uttak av mineraler fra fast fjell eller løsmasser med kommersielt formål inkludert knusing og annen bearbeiding direkte knyttet til uttaket og transport av uttatte masser i utvinningsområde*
- b. tiltakshaver: fysisk eller juridisk person som søker om eller har fått tillatelse til mineralvirksomhet, eller som driver mineralvirksomhet som ikke krever tillatelse etter mineralloven, med unntak av Norges geologiske undersøkelse, som ikke er omfattet av begrepet*
- c. byggeråstoff: fast fjell som knuses, og leire, sand og grus som benyttes til fyll- og dreneringsmasser eller tilslag for bygge- og anleggsformål mv.*
- d. naturstein: bergarter som kan sages, spaltes eller hugges til plater og emner for bruk i utearealer, bygninger, monumenter mv.*
- e. industrimineraler: grunneiers mineraler utenom lette metaller og alluvialt gull som utnyttes i industrielle prosesser eller på annen måte på grunn av mineralet eller mineralenes fysiske eller kjemiske egenskaper*
- f. lette metaller: metaller med egenvekt under 5 g/cm³ som ikke er definert som statens mineral*

Vi støtter lovutvalget for punktene a-d, men argumenterer i det følgende for at punkt e. må endres og punkt f. utgå.

I tillegg mangler en hel del definisjoner i §1-7. Dette er bl.a. definisjoner som det finnes internasjonale overenskomster for, men som brukes upresist i i teksten i forslaget til Mineralloven. Dette forsøker vi å stramme opp slik at teksten kommer i en form som er i samsvar med almen internasjonal forståelse. Enkelte andre termer har lovutvalget ikke definert, og det finnes ikke definisjoner som passer i Mineralloven. Vi foreslår derfor noen definisjoner som bør anvendes i Minerallovens §1-7, og som §1-6 bygger på.

§1-7 Tilleggsdefinisjoner:

Mineral. En naturlig forekommende uorganisk substans som har en kjemisk sammensetning som kan variere innenfor bestemte grenser, og som har en bestemt krystallstruktur. (Dette utelukker altså organiske substanser (som kull, torv, tre etc). Men det omfatter vann i form av is. Det kan være grunn til å presisere at mineralloven ikke inkluderer vann/is).

Bergart. Et naturlig dannet aggregat som består av ett eller flere mineraler. (Som oftest er det samme som en «stein» på godt norsk).

Mineralforekomst, (alternativt: mineralisering), er en forekomst av ett eller flere mineraler der det ikke gitt er noen indikasjon på størrelse eller mulig økonomisk utnyttbarhet av forekomsten

Mineralressurs er en forekomst av ett eller flere mineraler, eller en bergart, som har en størrelse og en beliggenhet som gjør at den kan utvinnes økonomisk og som har en funksjon i samfunnet.

En potensiell mineralressurs. En mineralforekomst er en potensiell mineralressurs dersom vi kan anta at den vil ha en nyttefunksjon og være økonomisk utvinnbar i framtida og som derved kvalifiserer til å inngå angitt med hensynssoner for mineralforekomster i kommunenes arealplaner. (Dett er et svært viktig begrep. En potensiell mineralressurs er ikke økonomisk utvinnbar nå, men kan komme til å bli det i framtida. Slike potensielle mineralressurser må forvaltes gjennom plan- og bygningsloven som hensynssoner og er mulige ressurser våre etterkommere kan dra nytte av).

«Malm» har blitt brukt som begrep gjennom århundrer i Norge. Men et ufravikelig kriterium får å kunne kalles en malm er at den er økonomisk utvinnbar. Det er mineralene i mineralforekomster beviselig ikke før de er gjenstand for drift eller når det har blitt besluttet å drive på dem. Store deler av minerallovens bestemmelser gjelder for mineralforekomster der det leites etter, eller som undersøkes for å vurdere om det kan være økonomisk utvinnbare mineraler i forekomsten. «Malm» bør utgå som begrep i mineralloven og erstattes med mineralforekomst / mineralisering, mineralressurs eller potensiell mineralressurs avhengig av sammenheng. Det vil være naturlig at mineralforekomst / mineralisering brukes i sammenheng med lete-/undersøkelsesrett, mens begrepet mineralressurs krever en langt bedre kunnskap om forekomsten, f.eks i fasen med utvinningsrett (men se våre kommentarer til kapittel 5 om begrepet utvinningsrett). Først ved søknad om drift, når mineralreservene i forekomsten er kartlagt, kunne vi ha brukt begrepet malm, men selv da bør vi heller bruke mineralreserve. «Malm» bør forbeholdes skjønnlitteraturen.

Hva må paragraf §1-6 inneholde?

Denne paragrafen må klart definere og skille mellom:

- Grunneiers mineraler
- Statens mineraler

Dette må være basert på moderne kunnskap og behov, samt bygge på definisjoner gitt i §1-7. Her svikter lovutvalgets forslag på mange punkter.

I lovforslaget er grunneiers mineraler «definert» som det som blir igjen etter definisjonen av statens mineraler: «*Andre mineraler enn dem som omfattes av forrige avsnitt, tilhører eieren av grunnen der mineralene finnes (grunneiers mineraler)*».

Lovutvalget har imidlertid langt på vei definert hva som er grunneiers mineraler i §1-7 uten å bruke det i §1-6:

c. byggeråstoff: fast fjell som knuses, og leire, sand og grus som benyttes til fyll- og dreneringsmasser eller tilslag for bygge- og anleggsformål mv.

d. naturstein: bergarter som kan sages, spaltes eller hugges til plater og emner for bruk i utearealer, bygninger, monumenter mv.

e. industrimineraler: grunneiers mineraler utenom lette metaller og alluvialt gull som utnyttes i industrielle prosesser eller på annen måte på grunn av mineralet eller mineralenes fysiske eller kjemiske egenskaper

f. lette metaller: metaller med egenvekt under 5 g/cm³ som ikke er definert som statens mineral

Av dette følger en definisjon av grunneiers mineraler:

Grunneiers mineraler

Grunneiers mineraler omfatter byggeråstoffer, naturstein og industrimineraler slik som definert i §1-7, samt alluvialt gull.

Denne definisjonen har ikke med punkt f. I lovutvalgets tekst. Nedenfor vil vi argumentere med hvorfor punkt f ikke bør inkluderes i lovteksten.

Skillet mellom grunneiers og statens mineraler: Hensikten med utvinningen bør definere om det er grunneiers eller statens mineral

En egenvekt på 5 g/cm³ som skille mellom grunneiers og statens mineraler i Mineralloven er et kunstig og foreldet skille. Selve hensikten med å utvinne mineraler bør i en del tilfeller være avgjørende for om mineralressursen er grunneiers eller statens. En grenseoppgang med tydeligere definisjoner i loven er derfor nødvendig for å skille mellom grunneiers og statens mineraler i noen tilfeller der grunnstoffene er lette. Dette illustreres best med et eksempel:

Glimmer kan utvinnes og brukes som industrimineral uten noen vesentlig prosessering. Det er da åpenbart grunneiers. Dersom hensikten er f.eks. å utvinne de lette, kritiske grunnstoffene litium eller scandium fra glimmeret vil dette imidlertid kreve en helt annen utvinnings-/prosesseringsteknologi, og glimmeret bør da ansees som statens mineral.

Det vil uansett definisjon forekomme grensetilfeller. Dette illustreres også med et eksempel:

Apatitt er et industrimineral som inngår som fosfat-råstoff direkte i produksjonen av fullgjødsel. Apatitt er til et slikt formål klart grunneiers mineral. Dersom hovedhensikten skulle være å utvinne grunnstoffet fosfor vil dette imidlertid kreve helt andre prosesser. Eller, siden apatitt gjerne inneholder en del REE-metaller, så kan det være aktuelt å ta ut REE før fosfatet brukes i kunstgjødsel, og REE kan være det som er økonomisk viktigst. Fosfor har tetthet under 5, mens REE har tetthet over 5. Kvalifiserer de to sistnevnte tilfellene for at apatitt da blir å anse som grunneiers eller statens mineral?

Tvilstilfeller som dette er også behandlet av lovutvalget og vi kommenterer det ikke ytterligere. Men det må uansett lages en lovhjemmel i Mineralloven som håndterer dette på en hensiktsmessig måte.

Lovutvalgets forslag til §1-6 er foreldet

Den foreslåtte lovteksten i §1-6 er den samme som er i gjeldende Minerallov, og som har eksistert med omtrent samme ordlyd i tidligere lover om bergverk langt tilbake i tid.

Denne lovteksten er i strid med behov samfunnet har nå og vil få i framtiden. Flere av metallene som er viktige for moderne teknologi og for det grønne skiftet var uaktuelle å forholde seg til da tidligere versjoner av mineralloven / lov om bergverk, og lovteksten i denne paragrafen ble utarbeidet. Dette fordi det tidligere ikke var noe kunnskap om eller behov for disse mineralene. Enkelte metaller var også knapt nok oppdaget da tidligere lovtekster som denne paragrafen stammer fra ble utarbeidet.

Lovteksten er følgelig helt utdatert, og må omarbeides fullstendig og i henhold til moderne behov og almenkunnskap.

Noen utilstrekkelige forhold med lovutvalgets forslag:

- Egenvekt 5g/cm^3 er et kunstig skille, basert på gamle oppfatninger om hva som er metaller, og dette skillet er derfor helt uegnet for framtidens behov.
- I dag finnes et vel etablert periodisk system som viser oversikt over alle eksisterende metaller og grunnstoffer. Det periodiske system ble etablert i 1869, men da bare med 65 kjente grunnstoffer. Nå er det kjent mer enn hundre, og hvorav ca 74 grunnstoffer kan være aktuelle for mineralloven. Mineralloven nevner bare deler av det periodiske system (bare 23 grunnstoffer), og nærmest bare de delene som var kjent / aktuelle på 1800-tallet.
- Titan er viktig, men ikke viktigere enn andre metaller i mineralloven.
- Arsen, magnetkis og svovelkis var viktig for 100 år siden, men er i dag mer ansett som utgangspunkt for miljøproblemer enn å være interessant for utvinning. Det er ingen grunn til særbehandling av arsen (et grunnstoff) og magnetkis / svovelkis (som er mineraler av svovelforbindelser med jern).
- Mineralloven blander sammen mineraler og grunnstoffer. Det er ikke nødvendigvis, og som oftest ikke, det samme. Mineralloven er høyst uklar mht enkel terminologi som mineral, bergart, mineralressurs etc. som er helt grunnleggende for presisheten i loven.
- «Malm» er et uklart og foreldet begrep som ikke har noen plass i en lovtekst
- Lovteksten har ikke tatt inn over seg internasjonalt alment vedtatte definisjoner og klassifikasjonsgrader for mineralressurser

Den nye mineralloven må også ta utgangspunkt i hva som er og forventes å bli samfunnets behov for mineraler og ulike grunnstoffer. Bare da kan mineralloven bli fremtidsrettet. Det er også nødvendig å ta med spesifikke bestemmelser for kritisk viktige og/eller strategisk viktige metaller, samt energimetaller.

Statens mineraler

«Statens mineraler» er egentlig å oppfatte som «statens grunnstoffer», men som oftest vil det dreie seg om «statens metaller». Men metallene forekommer i mineraler. Hvilke mineraler det aktuelle grunnstoffet / metallet forekommer i er ikke vesentlig for loven. Konsekvensen er at det er statens grunnstoffer som må listes opp. Likevel kan dette omtales i loven som «statens mineraler».

Det er imidlertid mer presist å bruke ordet «grunnstoff» enn «metall» i lovteksten fordi ikke alle grunnstoffer er metaller (f.eks arsen), men alle metaller er grunnstoffer. De gamle bestemmelsene har tradisjoner tilbake i tid fra før det periodiske systemet for alle grunnstoffer, samt begrepet grunnstoff, ble etablert.

Statens mineraler bør derfor være mineraler der det er målsetning å utvinne ett eller flere av disse grunnstoffene:

Litium, beryllium, bor, fluor, natrium, magnesium, aluminium, silisium, fosfor, svovel, klor, kalium, kalsium, scandium, titan, vanadium, krom, mangan, jern, kobolt, nikkel, kopper, sink, gallium, germanium, arsen, selen, brom, rubidium, strontium, yttrium, zirkonium, niob, molybden, rutenium, rhodium, palladium, sølv, kadmium, indium, tinn, antimon, tellur, jod, cesium, barium, lantan, cerium, praseodym, neodym, samarium, europium, gadolinium, terbium, dysprosium, holmium, erbium, thulium, ytterbium, lutetium, hafnium, tantal, wolfram, rhenium, osmium, iridium, platina, gull, kvikksølv, tallium, bly, vismut, thorium, uran.

Med unntak av karbon er det ikke flere grunnstoffer enn de som er nevnt ovenfor som er mulig å utvinne fra mineraler. Alle nevnt, ingen glemt. Flere av disse grunnstoffene er det imidlertid neppe aktuelt å utvinne fra mineraler som forekommer i noen kvanta i Norge, men loven må ta høyde for muligheter som er ukjente i dag.

Karbon trenger en spesiell omtale

Karbon forekommer som mineral i form av grafitt og diamant. Grafitt og diamant hører i praksis i dag inn under grunneiers mineraler, men det kan diskuteres om dette også bør være Statens mineraler. Vi forholder oss til at de er grunneiers som idag.

Karbon forekommer også som hydrokarboner (olje og gass), torv og kull. Kull er bare aktuelt på Svalbard og er utelatt i våre kommentarer, og tilfredsstillende heller ikke definisjonen for mineral. Olje og gass faller inn under petroleumsloven, og er heller ikke å anse som mineraler.

Kritiske og strategiske mineraler

De siste 10 årene har det blitt fokus på både kritiske og strategiske mineralressurser. I lovutvalgets mandat heter det:

«Utvalget bes vurdere om det er behov for og ønskelig med unntaksbestemmelser i mineralloven for å gi bedre kontroll med tilgang til og uttak av mineralressurser som kan ha nasjonal strategisk eller sikkerhetsmessig betydning.»

Lovutvalget drøftet dette (kap 21; NOU 2022:8), men konkluderte imidlertid med at dette er et for sektorovergripende tema for Mineralloven, og henviste til at dette kunne løses gjennom Sikkerhetsloven eller Næringsberedskapsloven. Samtidig påpekte utvalget at det er en meget høy terskel for å ta i bruk Sikkerhetsloven, og at Næringsberedskapsloven kun kan brukes for innenlands formål. Utvalget formulerte ikke noen definisjoner hverken for hva som er kritiske eller strategiske mineraler. Utvalget foreslo heller ingen lovtekst for kritiske og strategiske mineraler.

Vi er klart uenig med lovutvalgets vurderinger, og mener Mineralloven må ha bestemmelser om både kritiske og strategiske mineraler. Slike mineraler vil ha stor betydning i framtiden både for norsk og europeisk industri og for vår forsvarsevne i videste forstand. Vi mener at Mineralloven også må håndtere slike mineralressurser i tillegg til det som måtte komme i annet sektorovergripende lovverk.

Vi tillater oss her også å definere begrepene kritiske og strategiske mineraler:

Kritiske mineraler. Et industrielt råstoff i form av mineraler er kritisk hvis det har stor økonomisk betydning og hvis tilgangen eller forsyningen er forbundet med høy risiko

Strategiske mineraler. Strategiske mineraler er mineraler kritiske for produksjon av militært utstyr eller for utstyr som på annen måte er viktig for landets sikkerhet.

Hvilke mineraler som er kritiske og strategiske vil variere over tid. Forsyningsrisiko er blant annet styrt av geopolitiske forhold og hvor mange produsenter det er av det aktuelle mineralet, samt i hvilke land produksjonen foregår. Økonomiske faktorer i en vurdering av mineralkritikalitet styres av tilbud og etterspørsel. Samme mineral/metall kan i flere tilfeller være både strategisk og kritisk viktig. Dette gjelder spesielt i krisesituasjoner som handelsblokader og krig, men også dersom det kun finnes en eller svært få leverandører av det aktuelle mineralet, og spesielt dersom leverandøren kun finnes i land Norge har et anstrengt politisk forhold til.

Vår oppfatning, i motsetning til lovutvalgets, er at staten bør ha en egen paragraf i mineralloven som spesielt omhandler håndtering av kritiske og strategiske mineralressurser, og særlig viktig vil dette være i en eventuell krisesituasjon.

Energimetaller

Lovutvalget kommenterer kun kullutvinning på Svalbard under overskriften «Energimineraler» i innledningen til NOU 2022:8. Energimineraler glimrer med sitt fravær i forslag til lovtekst.

Det finnes ikke en omforent internasjonal definisjon for hva som omfattes av begrepet «energimineraler». Enkelte definisjoner inkluderer nærmest alt som kan produsere energi, inkludert vannkraft.

Definisjonen som ligger på NGU's nettside er:

«Energimineraler er naturlige geologiske råstoffer som kan omdannes til energi, og omfatter både fossile brensler som kull, råolje og naturgass og mineraler som er råstoffer til kjernefysisk energi.»

Dette er imidlertid en definisjon som ikke er egnet for mineralloven, fordi:

- Råolje og naturgass omfattes av Petroleumsloven
- Kull er aktuelt for Svalbard, men der gjelder ikke Mineralloven.

Tilbake står vi da med mineraler som er råstoff for produksjon av kjernekraft. Dette vil i praksis si mineraler det kan utvinnes uran eller thorium fra. I norske fjell finnes mineralforekomster som inneholder betydelige mengder av ett eller begge disse grunnstoffene. I Vestfold og Telemark fylke har vi en av verdens største thoriumforekomster. Vår oppfatning er at loven må spesielt omtale disse energimetallene siden de kan bli meget viktige for framtidig utvinning for energiproduksjon. Disse metallene kan bli både kritisk og strategisk viktige for Norge og Europa. I det videre arbeidet med mineralloven bør det derfor vies stor oppmerksomhet rundt disse grunnstoffene. Håndteringen av dem på en fremtidsrettet måte i mineralloven kan bli like viktig for Norge som hjemfallsretten til vannressurser for energiproduksjon. Etter det vi erfarer er Norge det eneste landet i Europa som ikke har spesielle paragrafer i Mineralloven som omhandler uran og thorium.

Energimetallene, og mineralene de forekommer i, har også spesielle internasjonale bestemmelser om transport over landegrensene og vil måtte kontrolleres / bestemmes av IAEA ihht «Non Proliferation Treaty». Her er norsk lov uklar og praksis på vaklende grunn.

Vi foreslår herved en norsk definisjon for energimineraler som er egnet til bruk i Mineralloven:

Energimineraler er mineraler som inneholder uran og/ eller thorium i en konsentrasjon som er høy nok til at disse grunnstoffene kan utvinnes med det som egen målsetning for driften eller som biprodukt ved produksjon av andre mineralkonsentrater.

Denne definisjonen er annerledes enn det som NGU og DMF bruker (der tas olje, gass, kull med), men definisjonen her er skreddersydd for mineralske råstoffer på det norske fastland der Mineralloven gjelder. Dessuten tilfredsstiller definisjonen også definisjonen for mineral.

På bakgrunn av ovenstående kommentarer tillater vi oss å foreslå en fullstendig ny lovtekst for §1-6. Den er å oppfatte som en «kladd» som må bearbeides videre. Lovteksten er mer i tråd med moderne

oppfatninger av mineralressurser og mer framtidsrettet. Definisjonene i §1-7 kan alternativt flyttes til tilhørende forskrifter, men de legges inn som en del av vårt forslag nedenfor.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 1-7. Definisjoner i denne loven forstås med

Denne paragrafen må komme foran § 1-6, dvs at §1-6 og §1-7 bytter rekkefølge.

a. drift: uttak av mineraler fra fast fjell eller løsmasser med kommersielt formål inkludert knusing og annen bearbeiding direkte knyttet til uttaket og transport av uttatte masser i utvinningsområde

b. tiltakshaver: fysisk eller juridisk person som søker om eller har fått tillatelse til mineralvirksomhet, eller som driver mineralvirksomhet som ikke krever tillatelse etter mineralloven, med unntak av Norges geologiske undersøkelse, fylkeskommuner og kommuner, som ikke er omfattet av begrepet

c. byggeråstoff: fast fjell som knuses, og leire, sand og grus som benyttes til fyll- og dreneringsmasser eller tilslag for bygge- og anleggsformål mv.

d. naturstein: bergarter som kan sages, spaltes eller hugges til plater og emner for bruk i utearealer, bygninger, monumenter mv.

e. industrimineraler: grunneiers mineraler og alluvialt gull som utnyttes i industrielle prosesser eller på annen måte på grunn av mineralet eller mineralenes fysiske eller kjemiske egenskaper

(Vår tilføyelse er understreket; fylkeskommuner og kommuner må ha lik rett som NGU. Se også våre kommentarer og forslag unde §4-13. For øvrig er punkt e endret, og punkt f fjernet).

I tillegg trenger denne paragrafen følgende definisjoner som er viktige for det som står i vårt forslag til §1-6, men som nettopp av denne årsak bør komme etter §1-7):

Mineral. En naturlig forekommende uorganisk substans som har en kjemisk sammensetning som kan variere innenfor bestemte grenser, og som har en bestemt krystallstruktur.

Bergart. Et naturlig dannet aggregat som består av ett eller flere mineraler.

Mineralforekomst, (alternativt: mineralisering), er en forekomst av ett eller flere mineraler der det ikke gitt er noen indikasjon på størrelse eller mulig økonomisk utnyttbarhet av forekomsten

Mineralressurs er en forekomst av ett eller flere mineraler, eller en bergart, som har en størrelse og en beliggenhet som gjør at den kan utvinnes økonomisk og som har en funksjon i samfunnet.

En potensiell mineralressurs. En mineralforekomst er en potensiell mineralressurs dersom vi kan anta at den vil ha en nyttefunksjon og være økonomisk utvinnbar i framtida og som derved kvalifiserer til å inngå som hensynssoner for mineralforekomster i kommunenes arealplaner.

Kritiske mineraler. Et industrielt råstoff i form av mineraler er kritisk hvis det har stor økonomisk betydning og hvis tilgangen eller forsyningen er forbundet med høy risiko

Strategiske mineraler. Strategiske mineraler er mineraler kritiske for produksjon av militært utstyr eller for utstyr som på annen måte er viktig for landets sikkerhet.

Energimineraler er mineraler som inneholder uran og/ eller thorium i en konsentrasjon som er høy nok til at disse grunnstoffene kan utvinnes med det som egen målsetning for driften eller som biprodukt ved produksjon av andre mineralkonsentrater.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 1-6. Retten til mineralforekomster

(Definisjonene har lovutvalget plassert i §1-7. Vi finner det mer hensiktsmessig at definisjonene kommer i en paragraf som er før paragrafen der begrepene brukes. Vi har derfor kommentert §1-7 før §1-6. Se §1-7 og kommentarene til §1-6 og §1-7).

Grunneiers mineraler

Grunneiers mineraler omfatter byggeråstoffer, naturstein og industrimineraler slik som definert i §1-7, samt alluvialt gull.

Statens mineraler

Statens mineraler er mineraler der målsetningen er å utvinne ett eller flere av disse grunnstoffene:

Litium, beryllium, bor, fluor, natrium, magnesium, aluminium, silisium, fosfor, svovel, klor, kalium, kalsium, scandium, titan, vanadium, krom, mangan, jern, kobolt, nikkel, kopper, sink, gallium, germanium, arsen, selen, brom, rubidium, strontium, yttrium, zirkonium, niob, molybden, rutenium, rhodium, palladium, sølv, kadmium, indium, tinn, antimon, tellur, jod, cesium, barium, lantan, cerium, praseodym, neodym, samarium, europium, gadolinium, terbium, dysprosium, holmium, erbium, thulium, ytterbium, lutetium, hafnium, tantal, wolfram, rhenium, osmium, iridium, platina, gull, kvikksølv, tallium, bly, vismut, thorium, uran.

I tvilstilfeller om mineralene i forekomsten skal oppfattes som statens eller grunneiers mineral, eller for forekomster med en kombinasjon av disse, avgjøres det ihht bestemmelser i xx paragraf av denne loven.

Staten, ved Stortinget, har rett til å lage spesielle bestemmelser for undersøkelser, forvaltning og utvinning av særlig kritiske og/eller strategiske mineralforekomster dersom andre bestemmelser i denne loven er tvetydige, eller dersom de nasjonale / internasjonale forholdene tilsier det.

Spesielle bestemmelser for energimetaller må utredes spesielt og inngå her som eget punkt slik at Norges framtidige interesser ivaretas, samt at det er samsvar mellom mineralloven og med internasjonale avtaler Norge har inngått / bør inngå i samsvar med IAEA's og andre organers anbefalinger.

Vi mener at temaene i de 2 siste avsnittene er så viktige for norsk industri, samfunn og sikkerhet, at de snarest bør få egne paragrafer i Mineralloven. Helst som midlertidige tillegg til eksisterende Minerallov.

Dersom kull må med i Mineralloven foreslår vi et eget punkt for det, men det bør under ingen omstendighet slås sammen med punkt om uran og thorium. På norsk fastland forekommer kull kun i et lite felt på Andøya.

Lovutvalgets forslag

§ 2-4. Plikt til sikring

Tiltakshaver skal iverksette og vedlikeholde sikringstiltak slik at mineralvirksomhet ikke medfører fare for skade på mennesker, dyr og eiendom.

Plikt til sikring etter første avsnitt omfatter også sikring mot fare som har oppstått fra tidligere aktiviteter innenfor området hvor tiltakshaver foretar utvinning eller har driftstillatelse.

Ved opphør av mineralvirksomheten skal det gjennomføres nødvendige tiltak for varig sikring mot fare skapt gjennom egen virksomhet som nevnt i første avsnitt

Et mindretall (Nilsen) foreslår at andre avsnitt utgår

Våre kommentarer til forslaget

§ 2-4. Plikt til sikring

Vi slutter oss til forslaget fra lovutvalget for avsnittene 1 og 3, men vi vil kommentere det andre avsnittet:

Plikt til sikring etter første avsnitt omfatter også sikring mot fare som har oppstått fra tidligere aktiviteter innenfor området hvor tiltakshaver foretar utvinning eller har driftstillatelse.

Dette avsnittet vil ha uheldige konsekvenser fordi:

- Det vil påføre ny rettighetshaver i et område plikter og kostnader etter aktivitet som tidligere rettighetshaver skulle ha ryddet opp i. Opprydding etter tidligere aktivitet må være et anliggende mellom staten og tidligere rettighetshaver.
- Dersom en ny rettighetshaver bare ved å få en rettighet i et område pådrar seg uante kostnader fra tidligere forsømmelser så vil vi neppe få noen fornyet mineralaktivitet i et område der det tidligere var aktivitet og det ikke er ryddet opp etter undersøkelser eller drift.

Vi støtter derfor mindretallet i lovutvalget om at andre avsnitt må ut.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 2-4. Plikt til sikring

Tiltakshaver skal iverksette og vedlikeholde sikringstiltak slik at mineralvirksomhet ikke medfører fare for skade på mennesker, dyr og eiendom.

Ved opphør av mineralvirksomheten skal det gjennomføres nødvendige tiltak for varig sikring mot fare skapt gjennom egen virksomhet som nevnt i første avsnitt

Lovutvalgets forslag

§ 3-1. Leterett

Enhver kan lete etter mineralforekomster på fremmed grunn. Leteretten omfatter mindre inngripende arbeider i og prøvetaking fra grunnens overflate og geofysiske målinger og andre målinger av grunnen med formål om å identifisere mulige mineralforekomster i grunnen. Leteretten gjelder med de begrensninger som følger av loven her og av annet regelverk, herunder kravet om forsvarlig mineralvirksomhet etter § 2-1, vedtak om områdevern etter lov 19. juni 2009 nr. 100 om naturens mangfold og regler om vern av kulturminner etter lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner. Letingen skal ikke være til hinder for andres undersøkelse og utvinning etter denne loven. Det kreves samtykke fra grunneier og berørte bruksrettshavere til grunnen dersom det skal letes i områder der allmennheten ikke har ferdselsrett etter lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet. Det kreves samtykke fra ansvarlig myndighet dersom det skal letes i områder som tilhører et militært anlegg eller øvingsområde, eller i nedlagte gruveområder, inkludert deponier. Områdebegrensningene etter denne bestemmelsen gjelder ikke ved luftbårne målinger.

Våre kommentarer til forslaget

§ 3-1. Leterett

Vi støtter lovutvalgets forslag med unntak ett punkt i følgende setning:

Det kreves samtykke fra ansvarlig myndighet dersom det skal letes i områder som tilhører et militært anlegg eller øvingsområde, eller i nedlagte gruveområder, inkludert deponier.

Kommentaren gjelder for «nedlagte gruveområder»:

Det er tusenvis av små, gamle gruver fordelt rundt omkring i Norge. I mange områder der gamle gruver befinner seg kan det være spesielt interessant å lete etter nye forekomster. Vi kan ikke se noen grunn til at det skal innhentes tillatelse fra DMF for å lete i gamle gruveområder, og mener dette må tas ut av lovteksten. Dette er en unødvendig byråkratisering av nødvendig, innledende aktivitet blant profesjonelle geologer / prospektører i mineralundersøkelser. I gamle gruveområder er det også populært for mineralsamlere å hente prøver til samlingen, og for vanlige turgåere å ta med seg en suvenir til peishylla. Loven vil slik den er formulert i dette punktet da forlange at disse gruppene må søke DMF om tillatelse for å ta med seg prøver. Sannsynligheten er stor for at disse gruppene ikke kommer til å henvende seg til DMF for tillatelse. De blir da lovbrøtere ihht Mineralloven, og det bør loven spare dem for å bli. Alternativet er at alle sier ifra: Da kan det bli mange hundre henvendelser til DMF pr år om tillatelse. Vi regner med at DMF har mer fornuftige ting å bruke tida på.

Vi ser imidlertid klart annerledes på å lete i deponier etter gamle gruver siden leting der kan medføre risiko for å ødelegge eventuelle tiltak som er gjort mot forurensning eller liknende. Der støtter vi lovutvalgets forslag.

Mer nøyaktig beskrivelse av leterett er også nødvendig for at de som leter ikke skal komme uforvarende på kant med loven. Under leteretten, men antakelig i forskriftene som må komme, så bør det presiseres hva slags prøvetaking som er tillatt. Det må være tillatt å foreta innsamling av en rimelig mengde prøver som vil kunne brukes til analyser for en moderne evaluering av om en ønsker å gå videre og søke om undersøkelsesrett. Mengden prøver vil måtte kunne variere fra forekomst til forekomst, Det vil være spesielt viktig å ha klare retningslinjer for dette dersom lovutvalgets forslag om undersøkelsesrett tas til følge. Dette fordi det da vil bli mer behov for å gjøre undersøkelser under begrepet leterett før en beslutter å gå til det krevende skrittet å søke om undersøkelsesrett.

Alt av håndholdt prøvetakingsutstyr bør tillates brukt under leteretten (hammer, slegge, håndholdt drill, motorsag el liknende). Vi forutsetter at den som prøvetar under leterett har gjort avtale med grunneier om innsamling av prøver ut over bruk av hammer.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 3-1. Leterett

Enhver kan lete etter mineralforekomster på fremmed grunn. Leteretten omfatter mindre inngripende arbeider i og prøvetaking fra grunnens overflate og geofysiske målinger og andre målinger av grunnen med formål om å identifisere mulige mineralforekomster i grunnen. Leteretten gjelder med de begrensninger som følger av loven her og av annet regelverk, herunder kravet om forsvarlig mineralvirksomhet etter § 2-1, vedtak om områdevern etter lov 19. juni 2009 nr. 100 om naturens mangfold og regler om vern av kulturminner etter lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner. Letingen skal ikke være til hinder for andres undersøkelse og utvinning etter denne loven. Det kreves samtykke fra grunneier og berørte bruksrettshavere til grunnen dersom det skal letes i områder der allmennheten ikke har ferdselsrett etter lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet.

Det kreves samtykke fra ansvarlig myndighet dersom det skal letes i områder som tilhører et militært anlegg eller øvingsområde, eller i deponier inkludert deponier i gamle gruveområder.

Områdebegrensningene etter denne bestemmelsen gjelder ikke ved luftbårne målinger.

Vi har understreket setningen der vi har gjort endring.

Lovutvalgets forslag

§ 4-3. Tillatelse til undersøkelse av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Undersøkelser av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller krever tillatelse fra Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard. Det samme gjelder undersøkelser av etterlatte masser fra tidligere uttak av slike mineraler.

Direktoratet kan gi undersøkelsestillatelse dersom

- a. søker har fått samtykke fra grunneieren til å gjennomføre undersøkelser av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller eller har fått slik rett ved ekspropriasjon etter § 9-1*
- b. undersøkelsene slik de er planlagt, oppfyller kravene om forsvarlig mineralvirksomhet i § 2-1*
- c. undersøkelsesplanen oppfyller kravene i § 4-6*
- d. søker er et foretak som er registrert i Foretaksregisteret*
- e. det ikke er særlige forhold ved det omsøkte undersøkelsesområdet som tilsier at undersøkelsestillatelse ikke bør gis*
- f. ingen andre har reservert området etter § 4-5 andre avsnitt, eller har undersøkelsestillatelse, utvinningsrett eller driftstillatelse til statens mineraler, industrimineraler eller lette metaller i undersøkelsesområdet. Søknaden om undersøkelsestillatelse kan avslås dersom søkeren tidligere har begått alvorlige eller gjentatte overtredelser av bestemmelser gitt i eller med grunnlag i denne loven eller tidligere minerallovgivning.*

Et mindretall (Mæland og Nordtveit) foreslår nytt andre avsnitt (erstatte andre avsnitt):

Direktoratet kan gi undersøkelsestillatelse dersom

- a. undersøkelsene slik de er planlagt, oppfyller kravene om forsvarlig mineralvirksomhet i § 2-1*
- b. undersøkelsesplanen oppfyller kravene i § 4-6*
- c. søker er et foretak som er registrert i Foretaksregisteret*
- d. det ikke er særlige forhold ved det omsøkte undersøkelsesområdet som tilsier at undersøkelsestillatelse ikke bør gis*
- e. ingen andre har reservert området etter § 4-5 andre avsnitt, eller har undersøkelsestillatelse, utvinningsrett eller driftstillatelse til statens mineraler, industrimineraler eller lette metaller i undersøkelsesområdet*

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-3. Tillatelse til undersøkelse av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Her legger lovutvalget fram en lovtekst som forsøker å slå sammen grunneiers og statens mineraler. Lovutvalget har kommet med to ulike forslag. Punkt a i flertallets forslag mener vi vil bli unødige komplisert å forholde seg til på dette stadiet av en undersøkelse av mineralforekomster. Dette gjelder spesielt dersom undersøkelsesområdet er stort, og det er det som oftest, og særlig dersom det er tett befolket.

Vi støtter derfor mindretallets forslag. Dette vil sikre at undersøkelsene vil foregå etter loven samtidig med at det blir mindre komplisert å forholde seg til, og derved gjennomførbart i praksis.

I det nye lovforslaget savner vi at loven slår fast prinsippet om «første finners rett», et prinsipp som har fulgt bergverksloven og gjeldende minerallov siden den ble innført av Christian III i 1540. Dette prinsippet er selve drivkraften bak all mineraleiting. Vi antar at dette må være uteglemt av lovutvalget, men lovteksten for dette kan nærmest bare overføres fra gjeldende Minerallov til ny lov.

Det samme gjelder for prioritet, eller «alder i felt», for rettigheter som ligger over andre i samme område. I praksis er rettigheter som ligger oppå hverandre ikke til å unngå og heller ikke ønskelig å unngå etter vår oppfatning. Prioritet er lett å håndtere i vår digitale tid.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 4-3. Tillatelse til undersøkelse av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Vi støtter mindretallets forslag:

Undersøkelser av statens mineraler, industrimineraler og lette metaller krever tillatelse fra Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard. Det samme gjelder undersøkelser av etterlatte masser fra tidligere uttak av slike mineraler.

Direktoratet kan gi undersøkelsestillatelse dersom

a. undersøkelsene slik de er planlagt, oppfyller kravene om forsvarlig mineralvirksomhet i § 2-1

b. undersøkelsesplanen oppfyller kravene i § 4-6

c. søker er et foretak som er registrert i Foretaksregisteret

d. det ikke er særlige forhold ved det omsøkte undersøkelsesområdet som tilsier at undersøkelsestillatelse ikke bør gis

e. ingen andre har reservert området etter § 4-5 andre avsnitt, eller har undersøkelsestillatelse, utvinningsrett eller driftstillatelse til statens mineraler, industrimineraler eller lette metaller i undersøkelsesområdet

I tillegg mener vi at prinsippet om «første finners rett» må inn under denne paragrafen.

Det samme gjelder prioritet for rettigheter gjennom prinsippet for «alder i felt».

Lovutvalgets forslag

§ 4-5. Krav til innhold i søknad om undersøkelsestillatelse, saksbehandling mv.

Søknad om tillatelse til undersøkelse etter § 4-3 skal inneholde de opplysningene som er nødvendige for å vurdere om tillatelse bør gis, og hvilke vilkår som skal settes, herunder

a. søkerens foretaksnavn og kontakinformasjon

b. en angivelse av det geografiske området søknaden gjelder (undersøkelsesområdet)

c. forslag til undersøkelsesplan, jf. § 4-6.

Søkeren får reservert søknadsområdet fra det tidspunktet søknaden er mottatt hos Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard, og frem til søknaden er behandlet. Forslag til undersøkelsesplan kan ettersendes senest tre måneder etter at søknaden om undersøkelsestillatelse ble sendt inn. Dersom søknaden avslås, faller reservasjonen bort. Søknaden skal legges ut til offentlig ettersyn og sendes på høring til kommunen, fylkeskommunen, statsforvalteren, grunneiere og berørte bruksrettshavere. Søknad om undersøkelse i tradisjonelle samiske områder skal også sendes på høring til Sametinget. Søkeren skal varsle berørte naboer

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-5. Krav til innhold i søknad om undersøkelsestillatelse, saksbehandling mv.

Vi stiller oss noe undrende til siste setning «*Søkeren skal varsle berørte naboer*».

Dette forslaget fremmer en lovtekst som sett fra fylkeskommunens side lenge har vært etterlyst, og vi støtter forslaget slik det foreligger, med mulig unntak av siste setning.

Lovutvalgets forslag

§ 4-6. Undersøkellesplan

Undersøkellesplanen skal gi nødvendige opplysninger om

- a. hvilke undersøkelser som planlegges*
- b. hvilke mineraler undersøkellesene tar sikte på*
- c. hvor undersøkellesene skal gjennomføres*
- d. planlagt adkomst til og ferdsel i undersøkellesområdet*
- e. planlagt tidsrom for når undersøkellesene skal gjennomføres*
- f. beskrivelse av den eksisterende bruken av området*
- g. områdets planmessige status etter lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling*
- h. beskrivelse av tiltakets virkning på området søknaden gjelder, og omgivelsene, herunder kulturminner, andre næringer, naturmiljøet i området og naturgrunnlaget for samisk kulturutøvelse*
- i. planlagte kostnader og investeringer.*

Dersom andre undersøkelser planlegges ved eventuell forlengelse av undersøkelsestillatelsen, skal undersøkelseplanen gi en overordnet beskrivelse av disse. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard kan kreve andre relevante opplysninger. I områder der tiltakshaver har tillatelse til prøveuttak med tilhørende prøveuttaksplan, gjelder ikke krav om undersøkelseplan, jf. § 4-16. Dersom det foretas vesentlige endringer i undersøkelseplanen, skal revidert undersøkelseplan sendes til direktoratet for godk

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-6. Undersøkellesplan

Dette forslaget fremmer også en lovtekst som sett fra fylkeskommunens side lenge har vært etterlyst, og vi støtter forslaget slik det foreligger. Dette sikrer at det er seriøse aktører, og ikke bare spekulanter, som søker om rettigheter.

Lovutvalgets forslag

§ 4-7. Undersøkellesområdet for statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Undersøkelsestillatelse etter § 4-3 skal gis for nærmere angitte geografiske områder. Området må være avgrenset på en hensiktsmessig måte og ha en størrelse og utforming som kan undersøkes innenfor reglene om undersøkelsestillatelsens varighet etter § 4-9

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-7. Undersøkellesområdet for statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Lovteksten er generell og sannsynligvis tilstrekkelig, og vi støtter denne. Men vi har også følgende kommentarer:

Vi går ut i fra at lovteksten følges opp i nye forskrifter med en fullstendig modernisering av angivelse av søknadsområdet sammenliknet med dagens praksis. Vi vil påpeke 3 viktige faktorer vi anser viktige i en slik modernisering:

- Det må bli en enkel digital prosess der de aktuelle selskapene online kan merke av det aktuelle søknadsområdet, i det minste midlertidig, inntil søknad er behandlet og endelige grenser for området blir klarlagt og godkjent av direktoratet. Dette bør også være åpent med innsynsmulighet slik at søknadsområdet blir synlig i real-time for alle.
- Grensene for søknadsområdene må kunne følge grensene for det som er den fornuftige avgrensningen basert på geologiske vurderinger. Dette er i motsetning til dagens praksis der det kreves at områdene skal være firkantet. Det var lettere å håndtere firkanter for byråkratiet i en før-digital tid, men nå kan et hvilket som helst polygon håndteres like lett som firkanter.
- Dagens praksis med en begrensning på inntil 10 km² for hvert undersøkelsesområde blir unødig tidkrevende å behandle både for søker og direktoratet. Særlig i en innledende fase vil det ofte være nødvendig med et mye større undersøkelsesområde. Undersøkelsesområdet kan med fordel utvides betydelig, til f.eks. 100km². Det vil raskt komme til bli innskrenket i løpet av de tidlige fasene i en undersøkelse ved oppfølging av godkjent undersøkelsesplan, samt på grunn av økende avgifter.

Første punkt kan for øvrig med fordel innføres straks siden det kan utføres ihht gjeldende lov.

Lovutvalgets forslag

§ 4-9. Varighet av undersøkelsestillatelse til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Undersøkelsestillatelse etter § 4-3 skal gis for tre år. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard kan forlenge undersøkelsestillatelsen med inntil tre år av gangen forutsatt at

- a. videre undersøkelser er nødvendige for å avklare om det foreligger en drivverdig forekomst*
- b. tiltakshaver har oppfylt plikter gitt i eller med grunnlag i denne loven*
- c. arbeidene som inngår i undersøkelsesplanen, jf. § 4-6, er utført på en tilfredsstillende måte, eller at manglende utføring skyldes særlige forhold og tiltakshaver kan sannsynliggjøre at området vil bli undersøkt ved en forlengelse av undersøkelsestillatelsen.*

Søknaden må være kommet inn til direktoratet senest tre måneder før undersøkelsestillatelsen opphører.

Undersøkelsestillatelsen gjelder til søknad om forlengelse av undersøkelsestillatelse eller søknad om utvinningsrett etter § 5-2, er endelig avgjort.

Ved forlengelse av undersøkelsestillatelse etter andre avsnitt skal undersøkelsesplanen oppdateres, jf. § 4-6.

Tiltakshaver kan ved forlengelsen redusere undersøkelsesområdet. Der den oppdaterte undersøkelsesplanen innebærer vesentlige endringer, skal planen legges ut til offentlig ettersyn og sendes på høring som fastsatt i § 4-5 tredje avsnitt.

Undersøkelsestillatelsen kan ikke forlenges mer enn til sammen 15 år fra den først ble gitt. Departementet kan i ekstraordinære tilfeller forlenge alle undersøkelsestillatelser uten forutgående søknad.

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-9. Varighet av undersøkelsestillatelse til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller

Dette er et godt forslag forutsatt at DMF strengt følger opp rettighetshavers arbeidsplan. Vi mener DMF bør følge opp arbeidsplanen hvert år, og at dersom denne ikke følges uten at det er spesielle årsaker til det, så kan rettighetene utgå også før det har gått 3 år, eller på kort varsel etter seinere forlengelser av rettighetene.

Rettighetene medfører også en plikt til undersøkelse. At rettighetene i første runde gis for 3 år kan synes noe kort, men med 3 år som forutsetning, kravet om arbeidsplan, DMF's oppfølging av dette og muligheten for forlengelse i inntil 15 år så synes dette som et forslag som kan fungere godt i praksis. Det er i alle fall åpenbart at dagens undersøkelsesrett, der det i utgangspunktet gis en rett i 7 år, og som deretter utgår uten praktisk mulighet til forlengelse, dersom en ikke får utvinningsrett, fungerer dårlig.

Vi støtter derfor lovutvalgets forslag.

Lovutvalgets forslag

§ 4-11. Karanteneperiode etter opphør av undersøkelsestillatelse til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller og frigivelse av områder underlagt karantene

I områder hvor tillatelse til undersøkelse etter § 4-3 opphører uten at det er gitt utvinningsrett, kan det ikke gis ny undersøkelsestillatelse før det har gått seks måneder fra det tidspunktet tillatelsen opphører. Det kan ikke søkes om undersøkelsestillatelse i karanteneperioden. Ved karanteneperiodens utløp gjelder reglene i § 4-3.

Et mindretall (Mæland og Nordtveit) foreslår følgende tredje avsnitt:

Før et område i karantene frigis, kan Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard beslutte at området skal lyses ut særskilt. Direktoratet skal fastsette en frist for å søke om undersøkelsestillatelse. Vilårene for tildeling av undersøkelsestillatelse etter § 4-3 andre og tredje avsnitt gjelder tilsvarende. I tillegg kan direktoratet fastsette andre saklige og objektive kriterier som skal benyttes ved valg mellom flere søkere.

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-11. Karanteneperiode etter opphør av undersøkelsestillatelse til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller og frigivelse av områder underlagt karantene

Karantene er nødvendig, så dette er et godt forslag. Vi har i årene som har gått sett flere eksempler på at selskaper som har hatt undersøkelsesrett som har gått ut likevel har fått tildelt nye rettigheter for samme område. Det har de gjort ved å søke om rettigheter fra selskap med annet navn og annen eierstruktur, men likevel der eier av selskapet som tidligere hadde rettighetene også er med i det nye. Vi mener det må lages regler som i praksis unngår dette så langt det er mulig.

Vi kan ikke se at mindretallets tillegg vil ha noen praktisk betydning. Flertallets forslag burde dekke det som er nødvendig.

Vi støtter derfor flertallets forslag.

Lovutvalgets forslag

§ 4-13. Undersøkelse etter og kartlegging av mineraler som gjennomføres av Norges geologiske undersøkelse

Norges geologiske undersøkelse kan gjennomføre undersøkelse etter og kartlegging av mineraler i henhold til sitt samfunnsoppdrag, uten krav om undersøkelsesrett etter § 4-2 eller samtykke fra grunneier og undersøkelsestillatelse etter § 4-3. Aktiviteter etter denne bestemmelsen skal oppfylle reglene i §§ 2-1 til 2-5. Der aktiviteter etter denne bestemmelsen skal foretas i områder der det er gitt undersøkelsestillatelse eller utvinningsrett til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller eller driftstillatelse etter denne loven, kreves det samtykke fra den som har slik tillatelse. Grunneiere og berørte bruksrettshavere skal varsles om oppstart av kartlegging og tiltak etter denne bestemmelsen minst fire uker før aktivitetene igangsettes. Varselet skal inneholde nødvendig informasjon om aktivitetene som skal finne sted. Inngrep som vil føre til vesentlig skade, krever avtale med grunneier og berørte bruksrettshavere. Bestemmelsen i § 3-3 gjelder tilsvarende.

Våre kommentarer til forslaget

§ 4-13. Undersøkelse etter og kartlegging av mineraler som gjennomføres av Norges geologiske undersøkelse

Roller i mineralforvaltningen i Norge er:

- Norges geologiske undersøkelse (NGU) har det nasjonale ansvaret for å kartlegge mineralressurser.
- Direktoratet for Mineralforvaltning (DMF) har det nasjonale ansvaret ihht Mineralloven
- Kommunene har det arealmessige ansvaret for å forvalte mineralressurser i henhold til Plan- og Bygningsloven (PBL).
- Fylkeskommunene har et regionalt oppfølgings og veiledningsansvar for kommunen ndgj bl.a. mineralressurser, også ihht PBL, samt å være en regional næringsutviklingsaktør.

For å kunne forvalte mineralressurser er staten, kommunene og fylkeskommunene avhengig av geologiske kart som viser hvor ulike mineralressurser / eller potensielle mineralressurser finnes. Gjennom minst 50 år har Norge ikke prioritert å kartlegge mineralressurser. Bevilgningene fra staten til NGU er og har gjennomgående vært altfor lave. Sammenliknet med våre naboland, Sverige og Finland, og selv Danmark (Grønland), så ligger Norge langt etter hva angår kunnskap om mineralressurser på fastlandet.

Buskerud, Telemark og Vestfold fylkeskommuner, ved Regiongeologen, gjorde i 1998 en kalkyle som viste at vi ikke ville ha en oversikt over mineralressursene i disse tre fylkene før tidligst i 2040 dersom ikke staten satte i gang en målrettet og intensiv kartlegging av berggrunnen / mineralressurspotensialet. Bare noen ytterst små bevilgninger, langt under behovet, ble bevilget til NGU, og de var for en stor del øremerket Nord-Norge.

Buskerud, Telemark og Vestfold fylker er en landsdel der arealene er under sterkt press med ulike former for utbygging (industri-og næringsområder, boliger, veier, tog, hytteområder etc) og potensielle mineralressurser blir bygget ned og derved i praksis utilgjengeliggjort for våre etterkommere.

Disse tre fylkene startet derfor i 1998 et samarbeid med NGU om geologisk kartlegging av berggrunnen og mineralressursene i området. Dette har pågått nesten hvert år siden da, og har siden regionreformen fra 2020 foregått som samarbeid mellom NGU og Vestfold og Telemark fylkeskommune. Dette er imidlertid langsiktige og krevende prosjekter, og NGU har hele landet å ta

hensyn til og bruke begrensede ressurser på, så derfor har vi fremdeles langt igjen før vi kan si at vi har en tilfredsstillende oversikt over potensielle mineralressurser i vårt område.

Kartleggingsarbeidet av mineralressurser har også i våre fylker gjennom mange år vært noe speedet opp fordi fylkeskommunene, ved Regiongeologen, også utfører geologiske undersøkelser av mineralpotensialet i utvalgte deler av regionen. Fylkeskommunens kart og andre resultater inngår i NGU's database, og er tilgjengelig for offentligheten.

Buskerud, Telemark og Vestfold fylkeskommuner har i perioden 1998-2019, gjennom vedtak i de tre fylkestingene, og bevilgninger til formålet, hatt en egen mineralstrategi for å få en oversikt over mineralressursene i regionen. Fylkeskommunenes egeninnsats og samarbeidet med NGU skulle bringe oss raskere mot målet. Dette ble også bemerket, og tatt fram som et eksempel til etterfølgelse, i mineralstrategien som ble lagt fram av regjeringen i 2013. Vestfold og Telemark fylkeskommune har fortsatt samarbeidet med NGU og har fortsatt egeninnsats for kartlegging av mineralressurser.

Ved kartelegging av potensielle mineralressurser er det naturlig å ta utgangspunkt i områder der det finnes kjente mineralforekomster og der det tidligere har vært gruvedrift. Slike områder har vært prioritert for både samarbeidet med NGU og for egeninnsats i tidligere Buskerud, Telemark og Vestfold fylker, nå Vestfold og Telemark fylke.

Våre resultater blir brukt av:

- Kommunene i arealplanleggingen for å legge inn hensynssoner for mineralressurser
- Inngår i NGU's databaser over nasjonalt, regionalt og lokalt viktige mineralressurser
- Brukes via NGU's databaser av DMF for forvaltningsformål.

Likevel, ved egeninnsats for geologisk kartlegging i og nær gamle gruveområder, har DMF forlangt at fylkeskommunene måtte ha undersøkelsesrett for å arbeide i områdene. Fylkeskommunene har derfor måttet søke om undersøkelsesrett, og har fått det for en rekke områder gjennom årene, og har årlig betalt betydelige summer til staten for å kunne utføre de geologiske undersøkelsene. Dette mener vi er lite formålstjenelig.

Staten, ved DMF og NGU, kommunene og fylkeskommunene har samme mål: Få kartlagt potensielle mineralressurser slik at de kan tas hånd om på en forsvarlig og framtidsrettet måte i offentlig forvaltning slik PBL og andre hensyn tilsier.

Vi mener derfor at både NGU, kommuner og fylkeskommuner har et samfunnsoppdrag som går ut på å kartlegge, dvs få en minimumsinnsikt i mineralressurspotensialet, slik at disse kan forvaltes fornuftig for ettertiden. Vi vil derfor sterkt argumentere for at fylkeskommunene og kommunene har de samme forutsetningene som NGU, i henhold til mineralloven, for å kunne utføre nødvendig geologisk kartlegging for å utrede mineralressurspotensialet. Det er uvanlig at kommuner har geologisk ekspertise som kan utføre geologiske undersøkelser, men alle fylkeskommuner burde ha muskler til det.

Alternativet er at staten går inn med betydelige, langsiktige og forutsigbare bevilgninger til NGU, med anslagsvis minst 50 millioner kr pr år, øremerket mineralressursundersøkelser de nærmeste 30 år.

Vårt alternative forslag til lovtekst

§ 4-13. Undersøkelse etter og kartlegging av mineraler som gjennomføres av Norges geologiske undersøkelse, fylkeskommuner og kommuner

Norges geologiske undersøkelse, fylkeskommuner og kommuner kan gjennomføre undersøkelse etter og kartlegging av mineraler i henhold til sitt samfunnsoppdrag, uten krav om undersøkelsesrett etter § 4-2 eller samtykke fra grunneier og undersøkelsestillatelse etter § 4-3. Aktiviteter etter denne bestemmelsen skal oppfylle reglene i §§ 2-1 til 2-5. Der aktiviteter etter denne bestemmelsen skal foretas i områder der det er gitt undersøkelsestillatelse eller utvinningsrett til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller eller driftstillatelse etter denne loven, kreves det samtykke fra den som har slik tillatelse. Grunneiere og berørte bruksrettshavere skal varsles om oppstart av kartlegging og tiltak etter denne bestemmelsen minst fire uker før aktivitetene igangsettes. Varselet skal inneholde nødvendig informasjon om aktivitetene som skal finne sted. Inngrep som vil føre til vesentlig skade, krever avtale med grunneier og berørte bruksrettshavere. Bestemmelsen i § 3-3 gjelder tilsvarende.

Lovutvalgets forslag

Kapittel 5. Utvinningsrett til mineraler

I dette tilfellet gjengir vi ikke teksten fra lovforslaget fra lovutvalget. Våre kommentarer er på et overordnet nivå.

Våre kommentarer til forslaget

Kapittel 5. Utvinningsrett til mineraler

I lovforslaget mangler en definisjon av begrepet «utvinningsrett».

Begrepet «utvinningsrett» i gjeldende versjon av Mineralloven erstattet begrepet «utmål» i tidligere lovverk. Vi har imidlertid siden Mineralloven trådte i kraft erfart at begrepet «utvinningsrett» gir rom for store, alvorlige og utbredte misforståelser. Misforståelsene gjelder både hos dem som har blitt tildelt en utvinningsrett, i all lokal og regional offentlig forvaltning, i mediene og hos folk flest. Alle tror, som navnet skulle tilsi, at en utvinningsrett gir en rett til utvinning. Det gjør den jo ikke ihht gjeldende lov, og vil heller ikke gjøre det ihht det nye lovforslaget.

Begrepet «Undersøkelsesrett» må fjernes fra lovteksten og erstattes med et nytt begrep som gjør at alle vil oppfatte hva denne retten faktisk innebærer. Vi foreslår «utvidet undersøkelsesrett» eller «driftsplanleggingsrett», eller liknende, og en definisjon er forsøksvis satt opp her:

En utvidet undersøkelsesrett / driftsplanleggingsrett gir rett til å slutføre undersøkelser og gjennomføre nødvendige forberedelser til søknad om igangsettelse av drift på en mineralressurs. En utvidet undersøkelsesrett / driftsplanleggingsrett gir i seg selv ikke anledning til drift.

Lovteksten, både den gamle og det nye forslaget, er kronglete og en skal lese veldig nøye for å forstå at en utvinningsrett ikke gir noen rett til mineralutvinning. Det en har rett til er å utføre omfattende undersøkelser, utredninger og planlegging med formål å søke om driftskonsesjon for å kunne starte mineralutvinning. Teksten må strammes opp betydelig.

Vårt alternative forslag til lovtekst

Kapittel 5. Utvidet undersøkelsesrett (alternativt driftsplanleggingsrett) for mineralutvinning

Vi kommer ikke med noe forsøk på revidert tekst i lovforslaget, men vil påpeke følgende:

Lovteksten må begynne med en definisjon av hva paragrafen omtaler.

Lovteksten må omarbeides slik at den ikke er så infløkt som i lovforslaget og slik at den ikke fortsetter å gi grunnlag for utbredte misforståelser i alle deler av samfunnet slik som i dag. Ordet utvinningsrett må utgå og erstattes med et bedre begrep .

Lovutvalgets forslag

§ 5-5. Samordnet utvinning

Der det er ulike rettighetshavere til samme mineralforekomst, og der det av hensyn til god ressursforvaltning, kostnader eller naturmiljøet klart er rasjonelt å samordne utvinningen av forekomstene, kan Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard gi rettighetshaverne pålegg om utarbeiding av plan for samordnet utvinning. Det samme gjelder der det, vurdert etter de samme kriteriene som etter første setning, vil være klart rasjonelt med samordnet utvinning av flere mineralforekomster.

Våre kommentarer til forslaget

§ 5-5. Samordnet utvinning

Dette er et prinsipp som er savnet og som klart blir viktigere i fremtiden. Vi støtter dette forslaget, men begrepet «utvinning» må byttes ut.

Lovutvalgets forslag

§ 7-2. Rapportering fra undersøkelser

Tiltakshavere med følgende tillatelser skal årlig rapportere om gjennomførte undersøkelser og resultatene av dem til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard:

- a. undersøkelsestillatelse etter § 4-3*
- b. utvinningsrett etter § 5-2*
- c. tillatelse til prøveuttak etter § 4-14.*

Ved opphør av tillatelse eller rett som nevnt i første avsnitt skal tiltakshaver levere sluttrapport til direktoratet innen tre måneder etter at tillatelsen eller retten er utløpt. I tillegg skal tiltakshaver vederlagsfritt overlevere et representativt utvalg av prøvemateriale. Dersom tiltakshaver får andre rettigheter til området etter denne loven, kan slikt materiale ikke kreves overlevert før disse opphører. Staten overtar eiendomsretten til det innsendte prøvematerialet. Direktoratet kan forlenge fristen med inntil seks måneder dersom særlige grunner foreligger. Direktoratet kan pålegge den som avslutter undersøkelser av eller drift på byggeråstoff, naturstein mv., tilsvarende sluttrapportering som etter andre avsnitt

Våre kommentarer til forslaget

§ 7-2. Rapportering fra undersøkelser

Vi støtter dette forslaget som det er.

Lovutvalgets forslag

§ 6-3. Tildeling av driftstillatelse

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard kan gi driftstillatelse dersom

- a. virksomheten, slik den er planlagt, oppfyller kravene om forsvarlig mineralvirksomhet i § 2-1*
- b. driftsplanen oppfyller kravene i § 6-5*
- c. tiltakshaver har utvinningsrett i området det søkes om driftstillatelse for*
- d. tiltakshaver er et foretak som er registrert i Foretaksregisteret*
- e. tiltakshaver ikke tidligere har begått alvorlig eller gjentatt overtredelse av bestemmelser gitt i eller med grunnlag i denne loven eller tidligere lovgivning.*

Driftstillatelse kan bare gis hvis fordelene ved tiltaket overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser som blir berørt av driften.

Driftsområdet skal fastsettes i driftstillatelsen. Det kan stilles vilkår for tillatelsen. Driftstillatelsen kan tidsbegrenses. Før det kan fattes vedtak om driftstillatelse, skal utvinningsområdet være avklart i vedtak etter lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling.

Våre kommentarer til forslaget

§ 6-3. Tildeling av driftstillatelse

I § 5-5 «Samordnet utvinning» heter det at dersom det er flere rettighetshavere så skal disse samordne utvinningen, dvs planleggingen av utvinningen, av forekomsten.

Hvorfor er det da ikke et krav om at driften skal være samordnet?